

De UNO-vrouwenconferentie te Beijing

•• Mieke Van Haegendoren

De vrouwenconferentie is in de maand september als een megahappening bijna dagelijks in de pers gekomen, en doet ons misschien vergeten dat ze het voorlopige eindpunt is van een lange evolutie in het debat van de rechten van de vrouw als mensenrechten.

In dit artikel wil ik een kort overzicht geven van deze evolutie van de gedachte "Vrouwenrechten zijn mensenrechten"; in de tweede plaats zal ik een toelichting geven bij de hoofdlijnen van de conclusies van de Wereldconferentie, door een samenvatting en commentaar te geven bij het Actieplatform; tenslotte zal ik aangeven in hoeverre deze conferentie voor de Belgische vrouwen nuttig was.

1. Vrouwenrechten zijn mensenrechten

De klassieke definitie van mensenrechten stelt dat het gaat om rechten die *universeel* zijn, en die gelden voor alle mensen. Het gaat bijgevolg om onvervreembare rechten, gemeenschappelijk voor alle mensen.

Maar zijn mensenrechten zo universeel?

Wetten zijn immers het resultaat van ontwikkeling, van evolutie, eventueel verschillend van tijd tot tijd, van plaats tot plaats en van beschaving tot beschaving.

Wanneer we even terug gaan in de geschiedenis, zullen we ons herinneren dat ze geformuleerd werden tussen de 17de en de 20de

eeuw in Engeland, Frankrijk en de VSA. Door de filosofische en wetgevende geschriften van Grotius, Locke, Montesquieu en Jefferson ontstond een nieuw concept van volkssoevereinitiet en van individuele rechten. Dit laatste was gebaseerd op een nieuwe visie op de menselijke natuur, en de verhouding van ieder individu tot zijn medemensen en tot de gemeenschap. Met mensenrechten bedoelde men toen de rechten van de man: *Les droits de l'homme et du citoyen*, en "men's inalienable right to life, liberty and property".

Men heeft soms beweerd dat "l'homme" en "man" zou moeten vertaald worden door mens, maar dit klopt duidelijk niet. De leidende filosofen van de 17de en 18de eeuw bedoelden expliciet *mannen*, wanneer zij het hadden over mensenrechten. Alleen John Stuart Mill en Condorcet durfden in die tijd beweren dat mensenrechten zich ook moesten uitbreiden tot vrouwen.

Er waren bijgevolg twee uiteenlopende strekkingen: deze die stelde dat alleen mannen beschikten over mensenrechten; vrouwen werden niet gedefinieerd als individuen, maar als leden

van het huishouden van de man, en dus zoals zijn nageslacht, onder zijn controle vallend.

De andere strekking, met auteurs als Mary Wollstonecraft, J.S. Mill e.a. kwamen op voor de rechten van de vrouw als individu en als mens. En zelfs op dit ogenblik is deze discussie niet afgesloten, want in heel wat landen van de derde wereld genieten vrouwen geringere rechten inzake erfrecht en familierecht dan de mannen. En dit is niet alleen zo in de Islamitische landen.

Het is nog niet zo lang geleden dat in het meest afgelegen Zwitserse kanton stemrecht verleend werd aan vrouwen; de redenering was dat het mannenkiesrecht gezinskiesrecht was, waar de man zijn stem uitbracht als gezinshoofd.

In de beginfase kregen de mensenrechten vooral vorm binnen de context van natie-staat: de burger eiste zijn rechten op tegen de willekeur van het staatshoofd; later ging het meer en meer om de individuele, onvervreembare rechten van mensen. Vooral na de tweede wereldoorlog speelden regionale en internationale organen een primordiale rol in de definitie en uitbreiding van de mensenrechten: de UNO en de Raad van Europa. Beide instellingen speelden en spelen nog een voortrekkersrol wat betreft het principe van gelijke rechten tussen vrouwen en mannen. In dit verband is uiteraard de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (1948) zeer belangrijk: voor het eerst werd hier in een internationaal verdrag het principe van gelijke rechten tussen alle mensen gesteld. De Universele Verklaring is bijgevolg het basisdocument in de ontwikkeling van internationale non-discriminatiënormen. Zij werd later aangevuld met meer specifieke verklaringen, zoals het Internationale Covenant over Politieke en Sociale Rechten (1966), de Internationale Covenant over Economische, sociale en culturele rechten (1966), en met meer specifieke conventies.

Nochtans, ondanks het feit dat de Universele Verklaring de basis vormt van vrouwenrechten, en dat zij alle discriminaties verwerpt, werden vrouwenrechten meestal niet behandeld binnen het kader van de mensenrechten. Integendeel,

discriminaties t.a.v. vrouwen en vrouwenrechten werden en worden behandeld binnen gespecialiseerde "machinerieën" en instellingen.

Met dit doel werd in 1946 de *UNO-Commissie over de Status van de Vrouw* opgericht. Tussen 1952 en 1962 werden nog enkele andere internationale conventies aanvaard, die specifiek betrekking hadden op vrouwen. Daarnaast bekommerden zich ook een aantal UNO-agentschappen specifiek om vrouwenproblemen: ILO, UNESCO, UNIFEM. De UNO heeft zich vanaf haar ontstaan bijgevolg vrij intens beziggehouden met vrouwenproblemen, maar nooit slaagde zij erin vrouwenrechten te integreren in de mainstream van de mensenrechtendiscussie. Dit doet ons natuurlijk vragen stellen over de efficiëntie van een aparte "vrouwenpolitiek", maar dat is een ander debat.

Een belangrijke stap in het "vrouwenrechten zijn mensenrechten"-debat was dan weer de goedkeuring in 1979 van de *Conventie tot uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen*. De goedkeuring van deze conventie, die ondertussen reeds door 139 van de 185 staten geratificeerd werd, waaronder België, was het belangrijkste resultaat van het UNO-decennium van de vrouw dat aanving in 1975 met het Internationaal Jaar van de vrouw en de grote UNO-conferentie in Mexico.

Deze conventie is op dit ogenblik de meestomvattende internationale verklaring van vrouwenrechten als gelijke rechten. De wereldconferentie over de mensenrechten te Wenen in 1993 heeft bij de UNO nogmaals aangedrongen om de vrouwenrechten volledig te integreren in haar programma's. En op de wereldbevolkingsconferentie te Kairo van 1994 werd de nadruk gelegd op de reproductieve rechten van vrouwen.

Ik meen dat de belangstelling van de UNO voor de vrouw niet zo altruïstisch was en is, maar dat zij het gevolg is van het inzicht dat de vrouwen een cruciale rol spelen in de ontwikkeling van de Derde Wereld, omdat zij de belangrijkste voedselvoorzieners zijn in economische systemen die nog grotendeels gesteund zijn op zelfvoorziening; daarnaast ziet

men in dat humane en efficiënte familie-planning alleen mogelijk is door de vrouwen een minimale graad van ontwikkeling en zelfstandigheid te geven. Volgens mij verklaren deze factoren waarom met zoveel nadruk verdergewerkt werd rond de ontvoogding van de vrouw:

- 1980: Tweede Vrouwenconferentie te Kopenhagen;
- 1985: afsluiting van het decennium van de vrouw met de wereldconferentie te Nairobi;
- 1995: Vierde wereldconferentie te Beijing.

De thema's zijn steeds: gelijkheid, ontwikkeling en vrede.

2. Hoofdpijnen van het Actieplatform

Het op de Vierde Wereldvrouwenconferentie goedgekeurde Actieplatform is een belangrijk intellectueel en politiek document. Het geeft een overzicht van wat concreet moet gerealiseerd worden om vrouwen een gelijkwaardige plaats te geven in deze samenleving, en is in die zin een inventaris die voor alle staten, van Zweden tot Ethiopië bruikbaar is. Het is dan ook een zeer gediversifieerd document, waarin zeer veel domeinen aan bod komen. Bovendien zijn een aantal taboes minstens bespreekbaar gemaakt: seksuele rechten van de vrouw, verkrachting binnen het huwelijk, erkenning van andere familievormen dan de traditionele, en andere seksuele geaardheid.

Het platform bestaat uit 6 hoofdstukken; de eerste drie zijn inleidende hoofdstukken, met ondermeer de beginselverklaring. Hoofdstuk 4 is het meest belangwekkende, omdat het de aanbevolen maatregelen bevat, onderverdeeld in 12 thema's. Hoofdstukken 5 en 6 behandelen de institutionele regelingen en de financiering ter implementatie van het programma.

Hieronder geef ik een overzicht van de volgens mij belangrijkste discussiepunten.

Het is niet toevallig dat het eerste grote hoofdstuk handelt over **armoede**: op wereldvlak is dit inderdaad het belangrijkste probleem waarmee

vrouwen geconfronteerd worden; zij heeft in grote mate te maken met de instabiliteit van de gezinnen; zowel hier als in de derde wereld zijn de eenoudergezinnen het meest kwetsbaar, en bij hen doet zich vaak een feminisering van de armoede voor. In overeenstemming met de Sociale Top van Kopenhagen wordt armoede gezien als een complex structureel probleem. De mogelijke oplossingen zijn vermoedelijk heel anders in de Eerste en Derde Wereld. Zeker toepasselijk bij ons lijkt mij de speciale aandacht aan de gezinnen met een vrouwelijk gezinshoofd in het tewerkstellingsbeleid en de bijscholingsprogramma's; vergelijkingen tussen het uk en Zweden tonen bijvoorbeeld aan dat het zinvoller is voor werk te zorgen voor vrouwelijke gezinshoofden dan hun een uitkering te geven. In de Derde Wereld zou het effect moeten nagegaan worden van de zgn. Structurele Aanpassingsprogramma's op vrouwen. Het gaat hier om saneringsprogramma's, opgelegd door het IMF en de Wereldbank aan arme landen, in ruil voor leningen. Deze programma's houden meestal sociale besparingen in die vooral de zwakste groepen treffen. Meer en meer groeit de consensus dat men zeer voorzichtig moet te werk gaan met deze SAP's, en vooraf hun specifieke gevolgen voor de zwakste groepen, in casu arme vrouwen, zou moeten onderzoeken.

Op het vlak van **onderwijs** zijn bij ons sedert de tweede wereldoorlog enorme vorderingen gemaakt; sinds enkele jaren schrijven zich evenveel meisjes aan de universiteiten in als jongens. Problemen blijven de studiekeuze van meisjes, die niet steeds voldoende arbeidsmarktgericht is, het bevorderen van roldoorbrekend onderwijs, en de situatie van vrouwen in de managementfuncties. Het Actieprogramma stelt dan ook dat hieraan moet gewerkt worden. Maar veel schrijnender is natuurlijk de toestand in sommige Derde Wereldlanden, waar vrouwen veel talrijker analfabeet zijn dan mannen, en hun toegang tot onderwijs vaak geheel of gedeeltelijk afgegrensd is; terecht stelt het actieplatform dan ook dat dringend werk moet gemaakt worden

van de uitroeiing van het analfabetisme vooral bij plattelandsvrouwen. Tegelijkertijd wordt de lijn doorgetrokken naar het hoofdstuk gezondheid door de wijzen op de noodzaak van opvoeding in seksuele en reproductieve gezondheidszorg.

Het hoofdstuk over **gezondheidszorg** is zeer heterogeen, maar tegelijkertijd was dit ook het meest ideologisch geladen thema. Hierrond vonden de meest verhitte discussies plaats. Dit hoofdstuk had trouwens bijna uitsluitend betrekking op de arme landen; bij ons is de levensverwachting van vrouwen immers zeer hoog, de perinatale sterfte en de dood in het kraambed laag - drie basiscriteria om de gezondheidssituatie van vrouwen te evalueren. Bovendien zijn niet alleen de gezondheidszorgen zelf, maar ook alles wat te maken heeft met reproductieve gezondheid (anticonceptie, abortus, bevalling) laagdrempelig. In het Westen vergeten we nogal eens dat dit één van de belangrijkste verworvenheden is - samen met onderwijs - tot ontvoogding van de vrouw. Het is niet toevallig dat deze hoofdstukken vooraan staan in het Actieplatform.

Het is belangrijk dat de seksuele en reproductieve rechten van vrouwen werden herbevestigd. Dit was niet zo evident bij het begin van de conferentie; iedereen herinnerde zich de verhitte discussies op de Bevolkingsconferentie te Kairo in 1994, en vreesde ook te Beijing voor een amendementenslag van vooral conservatieve landen. Deze landen hebben er nu voor geopteerd op het einde van de conferentie een aantal reserves te formuleren, maar hebben de werkzaamheden tijdens de conferentie zelf nauwelijks afgeremd.

Het is zeker een vooruitgang dat ook voor het eerst genitale verminking veroordeeld werd. In het Westen waren sommigen ontgoocheld over het feit dat het recht op een andere seksuele gaardheid, één van de prioriteiten van de EU, niet erkend werd. We mogen nochtans niet uit het oog verliezen dat dit recht ook op de Mensenrechtenconferentie te Wenen in 1993 niet gehandhaafd is. Het is al een goede zaak dat het

taboe hierrond doorbroken is, dat er tenminste al over gesproken is. Een ander debat was dat over "familie"; in de Derde Wereld zijn de familiale solidariteiten veel belangrijker dan bij ons. Deze landen hebben bijgevolg vaak moeite met het feit dat wij zo kritisch staan tegenover het gezin en de verzorgende rol van de vrouw hierin in vraag stellen; zij vrezen dat modernisering zal leiden tot het uiteenvallen van de families en de informele netwerken; vandaar hun weerstand om het woordje familie van het enkelvoud in het meervoud om te zetten, voor ons de aanwijzing dat diverse gezinsstructuren mogelijk zijn, voor hen een eerste in vraag stellen van de familiebanden zelf. In Beijing heb ik geleerd dat we ons erg moeten hoeden voor een Europees cultureel kolonialisme.

Dit geldt bijvoorbeeld ook voor de hele discussie rond verantwoordelijkheid van ouders i.v.m. reproductieve gezondheid. In het Westen hebben we de neiging kinderen zo vlug mogelijk autonomie te geven op dit vlak; in derde wereldlanden, en dan vooral in islamlanden, heeft men een heel ander idee van ouderlijke verantwoordelijkheid. Het was niet vanzelfsprekend om hier tot een consensus te komen; het UNO-verdrag over de rechten van het kind bood hier uiteindelijk de gespreksbasis.

Geweld op vrouwen en gewapende conflicten waren eveneens belangrijke themata. Hier werd verder gebouwd op vroegere debatten in het UNO, en inzonderheid op de in 1994 aanvaarde *Declaration on Elimination on Violence against women*. Deze verklaring stelt dat geweld op vrouwen drie niveau's omvat: binnen de familie, in de samenleving zelf, waaronder dan verstaan wordt: verkrachting, verplichte prostitutie, sexual harassment, en tenslotte het geweld getolereerd of uitgeoefend door de staat. Het is belangrijk dat men erkent dat vrouwenrechten ook gelden in de privé-sfeer, en dat verkrachting binnen het huwelijk niet kan. In heel wat samenlevingen is dit niet evident, en het Actieplatform is op een aantal domeinen veel vernieuwender dan we op het eerste gezicht zouden denken. Geweld in het gezin wordt dus aangezien als één van de

obstakels tegen de gelijkheid van de vrouw. De aanbevolen maatregelen zijn belangrijk: wetten opstellen tegen genitale verminking, tegen prenatale sekseselectie, tegen kindermoord; stappen ondernemen tegen vrouwenhandel, erkenning van verkrachting als een oorlogsmisdaad.

Voor ons, Westerlingen, die vrouwenemancipatie associëren met aanwezigheid op de arbeidsmarkt, is het merkwaardig dat het hoofdstuk **economie** pas op de zesde plaats komt. Op wereldvlak zijn andere items immers belangrijker: gezondheid, onderwijs geweld. Maar met arbeid is nog veel meer aan de hand. In de UNO-publikaties gaat men uit van tijdsbudgetten om de bijdrage te evalueren van vrouwen aan het economisch proces. Dan blijkt dat vrouwen in alle samenlevingen meer uren werken dan de mannen, maar dat anderzijds de monetaire verrekening in het nadeel speelt van de vrouw, omdat zij het grootste gedeelte van de onbetaalde arbeid voor haar rekening neemt. Dit is geen pleidooi voor een vergoeding voor de moeder aan de haard, of voor het opnemen van de huishoudelijke arbeid bij de berekening van het BNP, wel een pleidooi om onbetaalde arbeid te "waarderen". Het wordt dan minder belangrijk wie van de partners in het huishouden het hoogste inkomen binnenbrengt, of hoe men de betaalde en onbetaalde arbeid verdeelt in het huishouden. Van veel meer belang zijn dan de machtsrelaties binnen het huishouden; ook de Wereldbank volgt deze denkpeste, en sommige auteurs hebben het in dit verband over het huwelijk als een "*cooperative conflict*".

In het westen is dit - voor zover ik dat kan inschatten - niet het grote probleem: beide partners beslissen op relatieve voet van gelijkheid over de gezinsuitgaven. Maar dit is niet zo op wereldvlak: in Afrika bijvoorbeeld behoudt de man meestal zijn eigen inkomen en moet de vrouw maar zien dat ze het met haar inkomen rooit voor zichzelf en haar kinderen. Het coöperatieve gezinsmodel van het Westen is meestal niet problematisch tijdens het huwelijk, maar wel in geval van scheiding. Nu gezinnen zo

onstabiel worden, lijkt het me erg belangrijk dat vrouwen zich bezinnen over de verdeling van de inkomsten tijdens, maar vooral in geval van beëindiging van het huwelijk; ieder huwelijk zou moeten gepaard gaan met een scheidingscontract, waarbij rekening wordt gehouden met het feit dat betaalde en onbetaalde arbeid ongelijk verdeeld zijn geweest, en dat dit meestal gevolgen heeft voor de beroepsloopbaan van de vrouw, en dus haar inkomsten.

Het Actieprogramma bevat nogal wat maatregelen die typisch zijn voor geïndustrialiseerde en gemoderniseerde samenlevingen: gelijk loon voor gelijk werk, bestrijden van de beroepensegregatie, flexibele werkomgeving, kinderopvang, betere verdeling van arbeid en gezinsverantwoordelijkheden via systemen van loopbaanonderbreking, ouderschapsverlof, recht op deeltijdse arbeid...

Het is ook onder druk van het Westen dat in het Actieplatform plaats is vrijgemaakt voor het thema **politieke besluitvorming**. En ook hier weer worden de traditionele aanbevelingen overgenomen van positieve acties en quota. Relatief nieuw is dat wordt aangedrongen op gelijkheid tussen mannen en vrouwen in de NGO's, inzonderheid in de vakbonden. Ook in België is dit een pijnpunt: in de paritaire comité's, ook die van de zgn. vrouwensectoren, zijn vrouwen ondervertegenwoordigd. Zo heeft het mij bijvoorbeeld steeds verbaasd dat vakbonden en werkgevers zo vlot een akkoord vonden om de bruggpensioenleeftijd te verlagen - een zeer dure maatregel -, en dat er anderzijds geen geld blijkt te zijn voor een fatsoenlijk vergoed ouderschapsverlof, dat vooral bij jonge vrouwen zeker zeer populair zou zijn en tewerkstellingskansen zou bieden aan andere vrouwen die jonge ouders vervangen op de arbeidsmarkt.

Een volledig nieuw thema is dat van de **girl-child**, het jonge meisje. Dit thema werd toegevoegd op vraag van de ontwikkelingslanden. Hiermee willen ze speciale aandacht vragen voor het feit dat discriminatie

van vrouwen op zeer jonge leeftijd begint. Als gevolg van een ongelijke behandeling op gebieden zoals onderwijs, voeding en gezondheidszorg, staan meisjes nog een flink stuk achter, zelfs wanneer ze nog zeer jong zijn. Het hoofdstuk verwijst vaak naar het verdrag over de rechten van het kind. De tekst vertoont veel overlappings met verklaringen uit andere secties, maar het feit alleen dat speciale aandacht wordt besteed aan de situatie van het jonge meisje is tekenend.

Het Actieprogramma eindigt met het aangeven van **strategieën voor de toekomst**: ieder land zou, in samenwerking met de eigen NGO's, een strategie moeten uitwerken van eigen nationaal beleid naar de vrouwen toe.

Dit programma is geen conventie en heeft bijgevolg geen enkele afdwingbare macht; het is enkel en alleen een moreel engagement. Velen vragen zich dan ook af of het allemaal wel de moeite waard was. Ik meen van wel. Vooreerst heeft ieder land tijdens de plenaire zitting het woord genomen om te verklaren wat het allemaal al gedaan had op dit vlak, en wat het nog van plan was te doen. Deze speeches hebben meer dan een protocolaire betekenis; ze zijn immers een stuk engagement waarmee de politieke leiders in eigen land kunnen geconfronteerd worden. Daarnaast ondertekenden de landen niet alleen een algemene, vage Verklaring, maar ook het zeer gedetailleerde actieprogramma. Tenslotte mogen we het belang niet onderschatten van de debatten die gevoerd werden tijdens, maar vooral ook voor de conferentie door de delegaties van de meest verschillende landen met de meest verschillende culturen en politieke regimes. Het is een hele prestatie dat alle landen verplicht werden over een aantal dingen na te denken die voorheen taboe waren, zoals reproductieve rechten, erkenning dat er verschillende soorten gezinnen kunnen bestaan, horen dat in een aantal landen erkend wordt dat homoseksualiteit mogelijk is. Door het wegvallen van de koude oorlog kan een meer mensgeoriënteerd beleid aan bod komen, komen de mensenrechten meer in het middelpunt van de belangstelling te staan. Wat

vroeger onder tafel geveegd werd, kan nu naar boven komen.

Westerse landen zijn vaak boos op andere landen die terughoudend staan t.a.v. seksuele rechten, reproductieve rechten enz. Maar zelfs wanneer zaken die voor ons fundamenteel zijn het niet halen, is deze conferentie toch belangrijk, omdat een aantal landen verplicht worden luidop te spreken en met elkaar te discussiëren over zaken die voor hen taboe zijn, verscholen achter de lange zwarte chador, of in de beslotenheid van de harem. Jemen, Sudan, Iran, Saoedi-Arabië kunnen niet blijven doen alsof ze op een andere planeet leven, net zoals China zal moeten leren dat mensenrechten universeel zijn, en bepaalde Afrikaanse landen dat ontwikkeling en vooruitgang, Westerse hulp en kwijtschelding van schulden moeten samengaan met een goed binnenlands beleid, en beheersing van de openbare financiën.

De eindtekst is alleen tot stand kunnen komen dankzij de werking van de conferentie op verschillende niveaus, en dank zij de uitzonderlijke kwaliteit van de verschillende commissievoorzitters die quasi perfect konden timen hoever ze discussies konden toelaten, wanneer ze moesten afgebroken worden, en wanneer een consensus in het zicht was.

Naast de officiële conferentie was het NGO-forum erg belangrijk.

Hiervoor werden 2.500 organisaties geaccrediteerd die normaal geen verband hebben met de UNO; daarnaast waren er nog eens 500 met een consultatieve status bij de UNO. In totaal dus 3.000 organisaties, en in het totaal 30.000 deelnemers. Dit is het dubbele van de conferentie te Nairobi van 1985.

Eén en ander had tot gevolg dat de deelname van de NGO's zeer divers was. Er waren vooreerst de hele specifieke organisaties, die professioneel georganiseerd zijn, beschikken over een grote competentie (en geld), deelnamen aan de prepcoms en aldus invloed uitoefenden bij de redactie van het Draft platform.

Daarnaast waren er organisaties die vooral naar Beijing kwamen om onderling en met

andere organisaties te netwerken. Het Forum gaf hun hiertoe de nodige logistiek. Tenslotte waren er de organisaties die iets wilden leren, die ervaring wilden uitwisselen, aan het lobbywerk kwamen zij niet te pas. De belangrijkste functie van een Forum is volgens mij de netwerking en het educatieve proces; zij zorgen ook voor de dynamiek in een dergelijke conferentie, al is het maar door het feit dat zij een bron van inspiratie zijn voor de pers. Zonder overdrijving kan ik stellen dat het Forum een mondiale ontmoetingsplaats was, waar alle zaken waar vrouwen momenteel mee bezig zijn, aan bod konden komen.

De betekenis van de conferentie is mijn ogen bijgevolg viervoudig: het maken en goedkeuren van een concreet actieplatform, een engagement van de verschillende deelnemende landen tegenover hun eigen bevolking, het doorbreken van een aantal taboes, en netwerking tussen NGO's.

3. En wat nu in België?

Zoals hierboven reeds gesteld, wordt ieder land gevraagd een nationale strategie uit te werken, in samenwerking met de lokale NGO's. Minister Miet Smet is dit zeker van plan; zij zal dit vermoedelijk doen in samenwerking met de Nederlandstalige Vrouwenraad voor Vlaanderen; deze vertegenwoordigt de vrouwenorganisaties in ons land en heeft al meegewerkt aan de voorbereiding van de conferentie van Beijing. Na de Conferentie heeft zij, op basis van het Actieprogramma, haar eigen aanbevelingen geformuleerd tegenover de federale en Vlaamse regering. Bij de voorbereiding ervan viel het ons op dat het Actieprogramma zeker niet mag afgedaan worden als een programma voor de ontwikkelingslanden. Wanneer ik het Actieprogramma doornam stelde ik, een beetje tot mijn eigen verbazing, vast dat toch ongeveer 1/3 hiervan nog niet gerealiseerd was. Op de terreinen van onderwijs en gezondheidszorg staan we natuurlijk al erg ver, en gelukkig zijn wij niet het slachtoffer van gewapende conflicten, maar op een aantal andere terreinen kan nog heel wat

gerealiseerd worden, met name armoede, arbeid, politieke besluitvorming.

De voorstellen aan de federale regering hebben in hoofdzaak betrekking op **tewerkstelling**. Hier vraagt de NVR dat de paritaire comité's zouden aangespoord worden om de functieclassificatiesystemen te herzien in een richting die meer rekening houdt met de specifieke vaardigheden van vrouwen. Het probleem is hier nochtans dat weinig vrouwen zitting hebben in paritaire comité's, en dat deze problematiek niet als prioritair behandeld wordt en bijzonder technisch is. Daarnaast zouden de zgn. vrouwelijke sectoren moeten geherwaardeerd worden; maar deze sectoren worden in hoofdzaak gefinancierd door de overheid (onderwijs en gezondheidszorg), zodat het moeilijk is om hier loonsverhogingen te eisen. Een belangrijk punt in het Actieprogramma is de problematiek van de combinatie tussen gezin en arbeid, en dus ook van de deeltijdse tewerkstelling. In dit verband pleit de NVR voor de instelling van het ouderschapsverlof naar Zweeds model (18 maanden, met behoud van 80% van het loon, op te nemen tot het kind 8 jaar is). Ook zou het statuut van de deeltijds werkende moeten uitgewerkt worden op het vlak van arbeidswetgeving en sociale zekerheidswetgeving. Tenslotte stelt de NVR vast dat er enerzijds een grote vraag is naar zorgarbeid en anderzijds een groot aanbod van langdurig werkloze vrouwen, en dat oplossingen moeten gezocht worden om hier vraag en aanbod aan elkaar te koppelen.

Ook ten aanzien van de Vlaamse regering deed de NVR aanbevelingen. Vanuit de vaststelling dat **éénoudergezinnen** een risicogroep is, pleit de NVR voor specifieke maatregelen op het vlak van tewerkstelling, huisvesting, bijscholing en kinderopvang. De situatie van de VSA en het uk tonen aan dat het geven van uitkeringen aan deze groep vaak fungeert als een armoedeval waardoor deze vrouwen nog weinig belang hebben zich op de arbeidsmarkt aan te bieden en zo blijven leven in een situatie van afhankelijkheid. Dit belet nochtans niet dat op het vlak van de sociale

zekerheid nog één en ander kan gebeuren, bijvoorbeeld een verhoogde kinderbijslag zoals voor weduwen, werklozen en gepensioneerden.

Wat het **onderwijs** betreft, is de afgelopen jaren een grote vooruitgang geboekt. Problematisch blijft nochtans het feit - maar dit is niet typisch Vlaams - dat de directiefuncties de neiging vertonen te "vermannelijken", terwijl de onderwijsfuncties meer en meer feminiseren. Bovendien: hoe hoger het onderwijsniveau, hoe minder vrouwen. Een beleid van positieve actie is hier zeker op zijn plaats. Zoals in de andere Europese landen zou een reguliere financiering tot stand moeten komen op het vlak van de Vrouwenstudies.

Op het vlak van tewerkstelling is een zeer concrete vraag van de NVR dat de **buitenschoolse kinderopvang** die nu op zeer veel plaatsen in Vlaanderen op experimentele basis bestaat, een decretale regeling zou krijgen.

4. Conclusies

In Beijing realiseerde ik mij dat de vrouwenbeweging geen voorbijgaand, en vooral geen westers fenomeen is, dat de positie van de vrouw één van de grote discussiepunten zal worden van de 21ste eeuw. Waar de Franse Revolutie de Rechten van de Mens (de man), de 19de eeuw de afschaffing van de slavernij, de 20ste eeuw de ontvoogding van de arbeidende klasse bracht, zal de 21ste wellicht in het teken staan van de gelijkheid tussen man en vrouw. Maar het

zwaartepunt zal niet in Europa liggen.

Anderzijds stellen we vast dat de afgelopen twintig jaar op wereldvlak grote vooruitgang gemaakt is wat betreft de situatie van de vrouw. Dit blijkt uit de statistische gegevens van de VN. Het percentage analfabete vrouwen is verminderd (maar in absolute aantallen nam het aantal dito vrouwen toe); de scholingsgraad van vrouwen is er duidelijk op vooruitgegaan; de kloof met de mannen wordt stilaan gedicht. De levensverwachting van vrouwen stijgt. Vrouwen hebben minder kinderen dan twintig jaar geleden. Hun deelname aan de betaalde arbeidsmarkt neemt toe. Deze verbetering is voor een deel toe te schrijven aan de verhoging van de welstand in een aantal landen, het begin van een economische *take off* (zoals in het Verre Oosten), maar is ook het gevolg van beleidsbeslissingen. Analyse van de situatie in verschillende landen toont aan dat ook in arme landen een gelijkheidspolitiek t.a.v. vrouwen mogelijk is. Uit het Human Development Report 1995 blijkt dat sommige armere landen erin slagen om een hoge *Gender Development Index* (deze geeft aan in welke mate een land de verschillen tussen mannen en vrouwen weet weg te werken) te halen: Slovaakije, Polen, Thailand, Maleisië, Cuba. Ook China scoort relatief goed. En in sommige rijke landen bestaan grote verschillen tussen kansen van mannen en vrouwen: Canada, Nederland, Luxemburg, Spanje. Politiek maakt dus duidelijk het verschil.

